

Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Endüstri-İçi Ticaretin Analizi: Türkiye ve Çin Örneği

Dilek ŞAHİN

Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli MYO, Sivas.
E-mail: dilek58sahin@hotmail.com

ÖZET: Tekstil ve hazır giyim sektörü dünyanın en eski sanayi dallarından biridir. Bu sektör, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma sürecinde önemli rol oynamaktadır. Endüstri-içi ticaret günümüz dış ticaretinde yeni bir olgudur. Endüstri-içi ticaret aynı endüstriye ait malların hem ithal hem de ihracatının yapılmasıdır. Dış ticarete endüstri-içi ticaretin payı hızla artmaktadır. Bu çalışmada Türkiye ve Çin'in tekstil ve hazır giyim sektörünün endüstri-içi ticaret düzeyi ölçülmüştür. Bu çalışmada Grubel-Lloyd endeksi kullanılmıştır. Çalışma, 2000-2013 yıllarını kapsamaktadır. Türkiye ve Çin'in tekstil sektörü ticareti endüstri-içi ticaret şeklinde gerçekleşirken; hazır giyim sektörü ticareti endüstriler-arası ticaret şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak, Çin'de tekstil sektöründe endüstri-içi ticaretin seviyesi azalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri-İçi Ticaret; Grubel-Lloyd Endeksi; Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü.

Jel Kodu: F1; F10; F14.

Analysis of Intra-Industry Trade in Textiles and Apparel Sector: The Case of Turkey and China

ABSTRACT: Textile and apparel sector is one of the world's oldest industries. This sector has played an important role in the economic development process of developing countries. Intra-industry trade is a new phenomenon in today's foreign trade. Intra-industry trade is made of both imports and exports belong to the same industrial goods. The share of intra-industry trade in foreign trade is increasing rapidly. In this study, the level of intra-industry trade in Turkey and China's textile and apparel industry has been measured. In this study, Grubel-Lloyd index is used. The study covers the period 2000-2013. Turkey and China's textile industry trade was realized in the form of intra-industry trade; apparel industry trade was realized in the form of inter-industry trade. However, the level of intra-industry trade in the textile industry in China is decreasing.

Keywords: Intra-Industry Trade; Grubel-Lloyd Index; Textiles and Apparel Sector.

Jel Code: F1; F10; F14.

1. Giriş

Tekstil endüstrisi özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarında oldukça önemlidir. Sektör gerek üretim sürecinde yaratılan katma değer gerekse ihracat gelirleri içindeki yüksek payı nedeniyle ekonomik kalkınma sürecinde önemli rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler için kalkınmanın motoru olarak tanımlanan sektörün dünya ihracat pazarında en yüksek payını Çin almaktadır. Ülkemiz içinde bu sektör oldukça önemlidir. Yaşanan küresel eğilimlerle birlikte sektörde yoğun bir rekabet yaşanmaya başlamıştır. II. Dünya savaşıdan sonra dış ticarete yeni gelişmeler ortaya çıkmaya başlamış ve ülkeler arası yapılan ticarete endüstri-içi ticaret önem kazanmıştır. Endüstri-içi ticaret ülkelerin aynı endüstriye ait malların hem ithalatını hem de ihracatını yapması olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye ve Çin'in tekstil sektöründe endüstri-içi ticaret seviyesini ölçmektir. Bu amaç doğrultusunda, 2000-2013 döneminde SITC Rev.3 iki ve üç basamaklı ürün grubu düzeyinde tekstil sektörünün endüstri-içi ticaret düzeyleri hesaplanmıştır. Endüstri-içi ticaret oranları hesaplanırken, literatürde en sık kullanılan Grubel-Lloyd(G-L) endeksi kullanılmıştır. Çalışmada sonuç olarak, Türkiye'nin SITC 65 ürün grubunda G-L endeks değeri yüksek çıkarken; SITC 84 ürün grubunda endeks değeri düşük çıkmıştır. Çin'de ise SITC 65 ürün grubuna ait G-L endeks değerinin giderek azaldığı, SITC 84 ürün grubunda ise endeks değerinin %10'un altında gerçekleştiği görülmüştür.

2. Endüstri İçi Ticaret Kavramı

Klasik teoriye göre ülkeler ihtiyaçları doğrultusunda bazı malları kendileri üretirken, üretmedikleri veya ihtiyaç duydukları malları dış ticaret yoluyla diğer ülkelerden karşılarlar. Ülkeler arasındaki ticaretin böylece, farklı faktör yoğunluklarına sahip ülkeler arasında gerçekleşmesi beklenir. Bu durumda klasik dış ticaret teorisi ülkeler arasındaki ticaret engellerinin kaldırılmasının kaynakların, ülkenin ithal ikameci sanayilerinden, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ihracat sanayilerine doğru kaymalarına yol açacağını ileri sürmektedir (Çakmak, 2006:33). Bir ülkenin karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu malda uzmanlaşarak ihraç etmesi benzer şekilde dezavantajlı olduğu malı ithal etmesi durumunda ortaya çıkan ticarete endüstriler-arası ticaret (EAT) denilmektedir. Endüstriler-arası ticaret farklı faktör donanımlarının bir sonucudur ve faktör donanımı tarafından öngörülen uzmanlaşma ile sonlanır.

II. Dünya Savaşından sonra, klasik dış ticaret teorileri uluslararası ticaretin yapısını açıklamada yetersiz kalmış ve bu dönemden itibaren uluslararası ticarete aynı mal grubu içindeki ürünlerin ticaretindeki payının hızla arttığı görülmüş ve bu durum endüstri-içi ticaret (EİT) hakkında yapılan teorik çalışmaları teşvik etmiştir. Özellikle 1960'lı yıllarda Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurulmasıyla birlikte üye ülkeler arasındaki ticaret artışlarının endüstri-içi ticaret şeklini alması EİT'nin önemini ortaya koymuştur.

Günümüzde dünya ticaretinin büyük bir kısmının endüstri-içi ticaret şeklinde gerçekleştiği görülmektedir (Erün, 2010:72). Endüstri-içi ticaret bir ülkenin aynı endüstriye ait malları hem ihraç hem de ithal etmesi durumudur (Yurttaçıkamaz, 2013:2). Böylelikle söz konusu endüstrilerde ülkeler arasında karşılıklı olarak iki yönlü ticaret ortaya çıkmaktadır.

Daha geniş piyasalardan yararlanma imkânı vermesi, ölçüğe göre artan getiri ve ürün farklılaştırması nedeniyle endüstri-içi ticaret, endüstriler arası ticaret göre daha yüksek kazanımlar sunmaktadır (Aydın,2010:2). Yapılan çalışmalar, artan ekonomik büyüme, üretim metodlarında uzmanlaşma, ölçek ekonomileri, tüketici talebinde çeşitlilik, ürün farklılaştırması ve ekonomik entegrasyon sonucunda endüstri-içi ticaretin hızla arttığını göstermektedir. Günümüz dış ticaretinin büyük bir kısmını oluşturan bu ticaret şekli özellikle gelişmiş ülkeler arasında ve kimya, makine, ulaşım araçları ve elektronik gibi daha karmaşık imalat sektörlerinde oldukça yaygındır.

3. Türkiye ve Çin'de Tekstil Sektörü

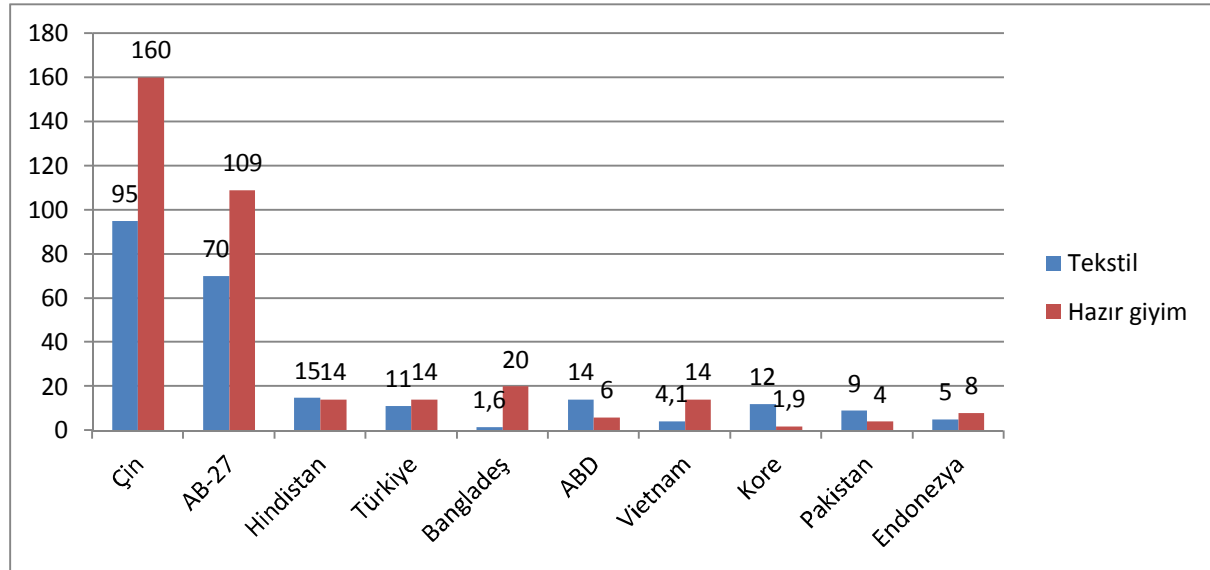
Elyaftan giyim eşyasına kadar çeşitli alt sektörleri bünyesinde bulunduran tekstil sektörü, başta İngiltere olmak üzere çok sayıda gelişmiş ülkenin sanayi devrimini gerçekleştirmesinde önemli rol oynamıştır.

1980'lerden itibaren hız kazanan küreselleşme eğilimi tekstil ve hazır giyim sanayinde ticaret akışını hızlandırmış, son 30 yıl içerisinde yaklaşık olarak sektörün toplam kapasitesinin yarısı gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru kaymıştır. Bu nedenle bu sektör günümüzde en fazla "küreselleşmiş endüstrilerden" biri olarak bilinmektedir (Aydoğdu, 2012:4). Tekstil ve hazır giyim sanayi ürünlerinin kolayca taşınabilir olması, bu sanayi mallarının dünyaya daha hızlı yayılmalarına imkan tanımış ve bu yayılma gelişmiş ülkelerin üretim etkinliklerinin bir bölümünü gelişmekte olan ülkelere aktarmalarını sağlamıştır (Dilber, 2004:86). Dünyadaki kalkınma sürecine bakıldığında kalkınmış ülkelere tekstil sektörünün imalat sanayi içindeki payı sürekli azalış gösterirken gelişmekte olan ülkelere imalat sanayi üretimi içinde sektörün payı sürekli artmaktadır (Özçalık ve Okur, 2013:212). Günümüzde işgücü maliyetleri tarafından şekillenen tekstil ve hazır giyim sektörü dünya genelinde daha çok gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Çin, Bangladeş, Hindistan, Hong Kong ve Endonezya gibi işgücü maliyetlerinin çok düşük olduğu ülkeler sektörün imalat kısmında ilk sırada yer almaktadır. Tekstil ve hazır giyim sektörünün tüm ülkelerde tüketimin temel ürününü oluşturması, yeni girişimcilerin küçük sermayeler ile bu piyasaya girişlerinin kolay oluşu bu sektörlerin sanayileşme sürecinin her döneminde dünya ticareti içerisinde önemli bir yere sahip olmasına neden olmuştur.

Şekil 1'de dünyada başlıca tekstil ve hazır giyim ihraç eden ülkeler yer almaktadır. Mevcut pazarlarda ve kotasız yeni rekabet döneminde ülkelerin ihracat oranları rekabet güçlerine göre artıp azalmaktadır. 2012 yılında 95 milyar dolar tekstil ihracatı, 160 milyar dolar hazır giyim ihracatı yapan Çin'in hem tekstil hem de hazır giyim ihracatında dünyanın en büyük üreticisi ve ihracatçısı konumunda olduğunu görülmektedir. Ayrıca Çin'in hazır giyim ihracatının tekstilden daha fazla olduğu da dikkat çeken bir durumdur. Çin'i sırasıyla AB-27 ülkeleri, Hindistan ve Türkiye takip

etmektedir. Türkiye'nin ihraç ettiği tekstil ve hazır giyim endüstrisi rakamlarının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Dünyada Başlıca Tekstil ve Hazır Giyim İhracat Eden Ülkeler-2012 (milyar dolar)

Kaynak : WTO, International Trade Statistics,2013

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its13_merch_trade_product_e.pdf

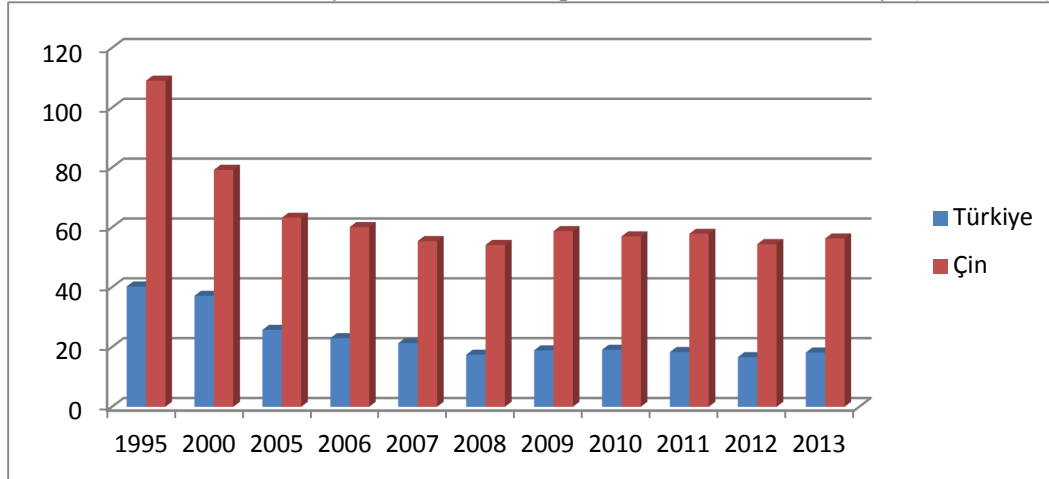
Erişim Tarihi:11.10.2014.

Türk tekstil sektörü, yarattığı katma değerle birlikte üretim ve ihracatta öncü sektörler arasında yer almaktadır. Üretim yapısı bakımından tekstil sanayi diğer sanayi dallarına göre daha az sermaye gerektiren işgücü yoğun bir üretim dalı olduğu için Türkiye'nin üretim faktörleri yapısına da oldukça uygundur (Yener,2010:231). Tekstil endüstrisinin ekonomiye katkısı dikkate alındığında, rekabetçiliğin artırılarak sürdürülmesi hayati önem taşımaktadır (Çoban ve Kök, 2005:71). 2005 yılından itibaren dünyada yapılan serbestleşmeyle birlikte Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sektörü Çin ve Asya ülkeleriyle ciddi bir rekabete girmiştir. Rekabet baskısı karşısında Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sektöründe daha yüksek katma değerli kaliteli ürünlerin üretimine geçilmiştir. Ancak, katma değeri yüksek ürün ihracatı ancak daha kaliteli girdi ile sağlanması yurtiçinden temin edilmeyen bazı ürünlerin ithalatını gerektirmektedir (Uzunoglu, 2008:24).

Çin'in tekstil sektörünün rekabet durumuna genel itibariyle bakıldığında; Çin ihracatının büyük pazarların ihracat boyutlarına ulaştığı, pamuk, örme, lif, iplikte en büyük kapasiteye sahip ülke konuma geldiği, Çin'in tekstil ve konfeksiyon endüstrisinin pazarlama, finans, yönetim alanlarında yabancı yatırımcılardan yararlandığını ve hazır giyim ürünlerinin yarısından fazlasının Tayvan, Japonya, Kuzey Kore tarafından ithal edildiği görülmektedir (Arslan, 2008:33). Hazır giyim sektörünün emek yoğun bir üretim gerektirmesi ve Çin'in bol ve düşük maliyetli işgücü açısından sahip olduğu avantaj, bu sanayinin büyüme potansiyelini artırmaktadır (Dilber, 2004: 94).

Şekil 2'ye bakıldığında, Türkiye ve Çin'in tekstil ve hazır giyim sektörünün toplam ihracat içindeki % payı görülmektedir. Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ihracatı 1995'de %40,02 iken 2013 yılına gelindiğinde %18,14 olarak gerçekleşmiştir. 1995-2013 yılları arasında genel itibariyle tekstil ve hazır giyim ihracatının toplam ihracat içindeki payının azaldığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak, Türkiye'nin toplam ihracatı içinde emek yoğun sektörlerin payının azalması söylenebilir. Benzer şekilde, Çin'in tekstil ve hazır giyim ihracatı 1995'de %109 iken, 2013 yılına gelindiğinde %56,27 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Genel itibariyle Çin'in tekstil ve hazır giyim sektöründe ihracat payının Türkiye'den daha yüksek olduğu ancak her iki ülkede de sektörün ihracat payının azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Şekil 2. Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Toplam İhracat İçindeki % Payı (1995-2013)

Kaynak : <http://comtrade.un.org/> veri tabanından yola çıkılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

4. Literatür

Dış ticarete EİT kavramı giderek önem kazanmakla birlikte, EİT'nin ölçümüne yönelik çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Literatürde EİT kapsamında yapılan bazı çalışmaları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Çakmak (2006); Türkiye ile Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere arasında imalat endüstrisi dış ticaretinde EİT'nin yapısını ve önemini tespit etmek amacıyla, 1991-2004 döneminde SITC Rev. 3, üç basamaklı ürün grupları verileri ve standart G-L endeksi kullanılarak bir araştırma yapmıştır. Buna göre, ilgili dönemde Türkiye ile dört ülke arasındaki EİT oranlarını temel alan sıralamanın zamanla çok değiştiği, söz konusu dönemin başlarında Türkiye ile imalat endüstrisinin EİT düzeyi en yüksek ülkeler sırasıyla İngiltere, İtalya, Almanya ve Fransa iken, dönemin sonlarına doğru bu sıralama Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere biçiminde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çeştepe (2012); Türkiye'nin ortak kültürel ve tarihi bağlarının olduğu seçilmiş Ortadoğu ülkeleriyle ticaretinin yapısı analiz edilmiştir. Çalışmada 1999-2009 arasındaki dış ticaret verileriyle ticaret yoğunluğu, Grubel-Lloyd ve Balassa endeksleri hesaplanmıştır. Sonuç olarak, Türkiye'nin bu ülkelerle olan dış ticaretinin arttığı, bu ticarete endüstri içi ticaret düzeyinin genel olarak düşük, işlenmiş mallarda nispeten yüksek olduğu ve Türkiye'nin bir iki mal grubu dışında söz konusu ülke grubuna göre rekabet gücünün bulunduğu görülmüştür. Türkiye'nin bu ülkelerle dış ticaretinin artması için, rekabet gücüne sahip olduğu sermaye yoğun malların ihracatına daha fazla ağırlık vermesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Erk ve Tekgül (2001) ; 1993-1998 dönemi Türkiye ve AB ülkeleri arasında ticarete konu olan 97 ürün grubunun EİT ve yatay-dikey farklılaşma düzeyleri tespit edilmiştir. Çalışmaya göre, Türkiye ve AB ülkeleri arasındaki ticaretin karşılaştırmalı üstünlüklere dayanmasının yanı sıra önemli bir kısmının EİT yapısında dikey mal farklılaşması şeklinde olduğu görülmüştür.

Erlat ve Erlat (2003); 1969-1999 dönemi için, SITC Rev.3'e göre üç basamaklı sektörel verilerle, 15 AB üyesi ülke ile Türkiye'nin EİT'sinin statik ve dinamik yapısı analiz etmiştir. Çalışmada genel olarak ticaretin EAT yapısı sergilediği, ancak özellikle 1980 sonrası dönemde bu yapının az da olsa EİT'ye dönüştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca Brülhart'ın A, B ve C endeksleri kullanılarak da MEİT'nin, 1980 öncesi ve sonrasında önemli değişiklikler gösterdiği belirlenmiştir.

Erün(2010); Türkiye ve AB ülkeleri arasında gıda ve canlı hayvan sektörü toplamında ve alt sektöründe 1995-2009 dönemleri itibariyle Grubel - Lloyd indeksi ve birim değer oranları hesaplanmıştır. Türkiye ile AB-15 ülkeleri arasındaki EİT giderek azaldığı ancak tek tek ülkelere bakıldığında özellikle Macaristan, Bulgaristan, Danimarka, İspanya, İrlanda ve Romanya ile olan gıda ve canlı hayvan sektöründe EİT'nin güçlü olduğu görülmüştür. Türkiye ile AB-15 ve AB-27 arasında yüksek kalitede EİT yapısıyla karşılaşılan tek tek ülkeler için yapılan analize bakıldığında düşük kalitede dikey EİT yapısıyla karşılaşılmıştır.

Kaya ve Atış (2007); Türkiye'nin kimya sanayi ürünleri ithalat ve ihracatında öne çıkan ülkeler ile EİT'nin gelişimi araştırılmıştır. Çalışma da, Türkiye ile belli başlı AB üyesi ve AB'ye aday ülkeler arasında 1990-2005 dönemi ve SITC Rev.3'e göre beş basamaklı kimya sanayi ürün grubuna ait verilerle, standart G-L endeksi kullanarak statik analiz, daha sonra Brülhart'ın marjinal EİT ticareti belirlemeye yönelik A ve B endeksleri kullanarak dinamik analiz gerçekleştirmektedir. Çalışmaya göre, Türkiye'nin kimya sanayi EİT düzeyi genel olarak sektör tüketiminin dışa bağımlı olması nedeniyle düşük seviyededir. Özellikle, son yıllarda bazı alt ürün gruplarındaki söz konusu ticaret, ticaretin serbestleştirilmesiyle birlikte artan ticari ilişkileri ve zamanla yalnızca ihracatçı ya da ithalatçı olunan ürün gruplarında çift yönlü ticaret yapısına dönüşüm nedenleriyle EİT'ye yönelmektedir.

Özkaya (2010); Türk tekstil sektöründeki endüstri-İçi ticaretle ilgili gelişmeler 1989-2009 yılları için Grubel-Lloyd endeksi kullanılarak ortaya konulmuştur. Daha sonra yatay endüstri-İçi ticaret ve dikey endüstri-İçi ticaret ayrımı dikkate alınmış ve endüstri-İçi ticareti etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla ülkeye ve sektöre özgü belirleyicileri esas alan regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre kişi başına düşen gelir ve ölçek ekonomileri tekstil sektöründe endüstri-İçi ticaret düzeyini olumlu etkilerken, doğrudan yabancı yatırımların olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurttañıkırmaz (2013); çalışmada Türkiye'nin 1995-2009 dönemi için AB ülkeleri ile olan dış ticaretinin EİT düzeyi ve EİT açısından avantajlı olduğu ürünler, Grubel ve Lloyd ile Balassa Endeksi kullanılarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Türkiye'nin gelişmesi ve ekonomik refahının artmasına bağılı olarak tüketim kalıbı, tercihleri ve alışkanlıkları açısından AB ülkelerine yaklaşmaktadır. Böylelikle AB ile olan dış ticaret daha endüstri İçi bir hal almakta ve Türkiye'nin sanayi malları ile makine ve ulaşım araçları sektöründe genel olarak karşılaştırmalı üstünlük artarken tekstil sektörünü de içeren çeşitli mamul eşya sektörü ise giderek zayıflamaktadır.

5. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada Türkiye ve Çin'in 2000-2013 döneminde SITC Rev.3 iki ve üç basamaklı ürün grubu düzeyinde tekstil sektörünün endüstri-İçi ticaret düzeyi hesaplanmıştır. Endüstri-İçi ticaret hesaplanırken, literatürde en çok kullanılan Grubel-Lloyd(G-L) endeksi kullanılmıştır.

Kullanılan G-L endeksi şu şekilde formüle edilmektedir (Grubel ve Lloyd,1975;21):

$$B_i = \frac{\sum_i^n [(X_i + M_i) - (X_i - M_i)]}{\sum_i^n (X_i + M_i)} \quad \text{veya} \quad B_i = 1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i}$$

G-L endeksi, dış ticaret endüstrileri açısından ülkenin rekabet gücü ve dış ticaret biçimlerindeki gelişmelerin açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Bu eşitlikte X_i ve M_i i endüstrisinin ihracat ve ithalatını ifade etmektedir. Endeks 0 ile 1 arasında değer almakta ve endeksin 1'e yaklaşması endüstri-İçi ticaretin geliştiğini göstermektedir. Literatürde bir endüstride yapılan ticaret (G-L endeksi) eğer 0,50 den büyükse ilgili endüstride ticaretin EİT şeklinde; 0,50 küçük olması durumunda ise ticaretin EAT şeklinde gerçekleştiği kabul edilmektedir. G-L endeksini hesaplayabilmek için gerekli olan ihracat ve ithalat verileri Birleşmiş Milletlerin <http://comtrade.un.org/> adlı veri tabanından derlenmiştir.

Uluslararası ticaret tasnifinde genel anlamıyla tekstil endüstrisi üç başlık altında değerlendirilmektedir. Tekstil elyafları ve bunların atıklarını içeren hammadde grubu olarak SITC 26 grubu, tekstil ipliği, dokuma, mensucat ve ilgili ürünleri kapsayan SITC 65 grubu ve geniş kapsamlı hazır giyim ve aksesuarlarının yer aldığı SITC 84 grubudur. Ülkelerin ticaret performansları karşılaştırıldığında genellikle imalat sanayi ürünleri olmalarından dolayı SITC 65 ve SITC 84 grupları dikkate alınmaktadır. Bu nedenle çalışmada SITC 65 ve SITC 84 ürün grupları kullanılmıştır. SITC Rev.3'e göre tekstil ve hazır giyim endüstrisinin kapsamına alınan iki ve üç haneli ürün grupları Ek.1'de gösterilmiştir.

6. Bulgular ve Değerlendirmeler

Çalışmada UN(Birleşmiş Milletler) Comtrade veri tabanından alınan ihracat ve ithalat verileri kullanılarak G-L endeksi tekstil ve hazır giyim sektörü için hesaplanmıştır. Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye'nin SITC 65 (tekstil ipliği, dokuma mensucat ilgili ürünler) ürün grubunun G-L endeks değerlerinin 0.50'den yüksek olduğu dolayısıyla bu sektörde ticaretin yönünün endüstri-içi ticaret şeklinde olduğu görülmektedir. SITC 84 (hazır giyim ve aksesuarları) ürün grubunun hesaplanan G-L endeks değerleri 0.50'den küçük olmakla birlikte, bu sektörde yapılan ticaret, endüstriler-arası ticaret şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca SITC84 ürün grubunda G-L endeks değerinin 2003 yılından itibaren giderek arttığı görülmektedir.

Tablo 1. Türkiye'nin SITC 65 ve SITC 84 Ürün Grubunda G-L Endüstri-İçi Ticaret Endeksi

Yıllar	SITC 65	SITC 84
2000	0,73	0,07
2001	0,65	0,06
2002	0,80	0,06
2003	0,79	0,08
2004	0,78	0,10
2005	0,77	0,12
2006	0,76	0,16
2007	0,80	0,20
2008	0,75	0,28
2009	0,75	0,31
2010	0,84	0,36
2011	0,82	0,38
2012	0,73	0,31
2013	0,71	0,35
Ortalama	0,76	0,20

Kaynak: 2000-2013 yılları için United Nations Statistics-Commodity Trade Statistics Database, <http://comtrade.un.org/db/> 'den yararlanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

*Endeks değeri 0,50'den büyük ise EİT olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, SITC 84 ürün grubunun (hazır giyim ve aksesuarları)endüstriler arası ticaret özelliği taşıması nedeniyle, alt ürün grupları itibariyle SITC 65 ürün grubu (tekstil ürün grubu veya dokumacılık) ele alınmıştır. Bu doğrultuda, tablo 2'de SITC 65 ürün grubunun alt sektörler itibariyle EİT düzeyleri hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda, SITC 651(dokuma İplikleri) SITC 652(pamuklu dokumalar),SITC653 (sentetik-suni elyaf tan dokuma), SITC 654 (pamuk, sentetik, suni elyaf dışı liflerden mensucat), ve SITC657 (özel dokumalar ve bunlardan mamul eşya) ürün grubunda EİT oranının yüksek; buna karşın SITC 658 (dokunmuş hazır eşya) ve SITC 659 (yer kaplamaları, halılar) ürün grubunda EİT oranının düşük olduğu görülmektedir. SITC 655(poliester liflerden mensucat) ürün grubunda ise EİT düzeyinin giderek azaldığı, SITC 656(kordela, etiket, arma ve benzeri dokumalar) ürün grubunda giderek arttığı dikkat çekmektedir. Genel itibariyle, SITC 65 ürün grubunun alt ürün gruplarının genel ortalamasına bakıldığında hesaplanan yıllar itibariyle endeks değerinin 0,50'den büyük olduğu bu nedenle ticaretin EİT şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 3'de Türkiye için yapılan analizin aynısı Çin içinde yapılmıştır. Tablo 3'e bakıldığında, Çin'in SITC 65 (tekstil ipliği, dokuma mensucat ilgili ürünler) ürün grubunun G-L endeks değerinin 2006 yılına kadar 0.50'den büyük olduğu, diğer bir ifadeyle bu sektörde ticaretin endüstri-içi ticaret şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Ancak 2006 yılından sonra hesaplanan G-L endeks değerleri 0.50'den küçük çıkmıştır. Ele alınan dönemlerin genel ortalaması 0.52 düzeyinde gerçekleşmiştir. SITC 84 (hazır giyim ve aksesuarları) ürün grubunun hesaplanan G-L endeks değerleri 0.50'den küçük olmakla birlikte, bu sektörde yapılan ticaret, endüstriler-arası ticaret şeklinde gerçekleşmektedir. 2000-2013 yılları arasında hazır giyim ve aksesuarların yer aldığı SITC 84 grubunun EİT düzeyinin ortalamasının %10'un altında olduğunu görmekteyiz.

Tablo 2. Türk Tekstil Sektöründe Alt Sektörler İtibariyle G-L Endüstri-İç Ticaret Endeksi

Yıl	651	652	653	654	655	656	657	658	659	Ortalama
2000	0,98	0,85	0,88	0,87	0,58	0,39	0,80	0,04	0,35	0,63
2001	0,89	0,85	0,75	0,82	0,47	0,27	0,90	0,04	0,32	0,59
2002	0,81	0,89	0,83	0,72	0,56	0,33	0,83	0,03	0,33	0,59
2003	0,77	0,87	0,75	0,68	0,58	0,35	0,83	0,04	0,31	0,57
2004	0,83	0,91	0,78	0,57	0,57	0,32	0,87	0,04	0,36	0,58
2005	0,79	0,92	0,71	0,62	0,46	0,36	0,83	0,06	0,35	0,56
2006	0,80	0,97	0,70	0,63	0,38	0,48	0,89	0,08	0,36	0,58
2007	0,63	0,94	0,70	0,70	0,36	0,49	0,86	0,10	0,32	0,57
2008	0,70	0,89	0,63	0,73	0,34	0,52	0,84	0,11	0,30	0,56
2009	0,73	0,94	0,70	0,72	0,38	0,57	0,83	0,12	0,23	0,58
2010	0,64	0,94	0,80	0,68	0,45	0,67	0,86	0,14	0,25	0,60
2011	0,70	0,96	0,79	0,65	0,54	0,64	0,94	0,16	0,21	0,62
2012	0,71	0,80	0,72	0,67	0,36	0,59	0,95	0,14	0,16	0,56
2013	0,73	0,79	0,68	0,68	0,41	0,63	0,95	0,13	0,15	0,52

Kaynak : 2000-2013 yılları için United Nations Statistics-Commodity Trade Statistics Database, <http://comtrade.un.org/db/> 'den yararlanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 3. Çin'in SITC 65 ve SITC 84 Ürün Grubunda G-L Endüstri-İç Ticaret Endeksi

Yıl	SITC 65	SITC 84
2000	0,88	0,06
2001	0,85	0,06
2002	0,77	0,06
2003	0,69	0,05
2004	0,54	0,04
2005	0,54	0,04
2006	0,50	0,03
2007	0,45	0,03
2008	0,39	0,03
2009	0,39	0,03
2010	0,37	0,03
2011	0,33	0,05
2012	0,34	0,05
2013	0,33	0,05
Ortalama	0,52	0,04

Kaynak : 2000-2013 yılları için United Nations Statistics-Commodity Trade Statistics Database, <http://comtrade.un.org/db/> 'den yararlanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Çalışmada tablo 3'de görüldüğü üzere, SITC 84 ürün grubunun (hazır giyim ve aksesuarları) endüstriler arası ticaret özelliği taşıması nedeniyle alt ürün grupları itibariyle, esas olarak SITC 65 ürün grubu (tekstil ürün grubu veya dokumacılık) ele alınmıştır. Bu doğrultuda, tablo 4'de SITC 65 ürün grubunun alt sektörler itibariyle EİT düzeyleri hesaplanmıştır.

Tablo 4'te görüldüğü üzere, SITC 651(dokuma İplikleri), SITC 654(pamuk, sentetik, suni elyaf dışı liflerden mensucat) ürün grubunda EİT düzeyi yüksek; SITC 658 (dokunmuş hazır eşya), SITC 659(yer kaplamaları, halılar) ürün grubunda ise EİT düzeyi düşük çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle bu alt ürün gruplarında ticaret tek yönlü gerçekleşmektedir. SITC 652(pamuklu dokumalar), SITC 653(sentetik-suni elyaftan dokuma), SITC 655(poliester liflerden mensucat),SITC 656(kordela, etiket, arma ve benzeri dokumalar) ürün gruplarında ise EİT düzeyinin azaldığı dikkat çekmektedir. Genel itibariyle, SITC 65 ürün grubuna ait alt ürün gruplarının genel ortalamasının yıllar itibariyle EİT düzeyinin azaldığı görülmektedir.

Tablo 4. Çin'in Tekstil Grubunda Alt Sektörler İtibariyle G-L Endüstri-İçi Ticaret Endeksi

Yıl	651	652	653	654	655	656	657	658	659	Ortalama
2000	0,97	0,73	0,89	0,91	0,98	0,70	0,63	0,01	0,10	0,65
2001	0,94	0,71	0,97	0,95	0,99	0,75	0,67	0,01	0,12	0,67
2002	0,93	0,61	0,90	0,92	0,83	0,91	0,76	0,01	0,11	0,66
2003	0,98	0,54	0,76	0,87	0,79	0,94	0,85	0,01	0,13	0,65
2004	0,95	0,54	0,63	0,80	0,75	0,80	0,95	0,01	0,14	0,61
2005	0,89	0,48	0,55	0,70	0,67	0,62	0,91	0,02	0,12	0,55
2006	0,81	0,44	0,50	0,65	0,63	0,48	0,86	0,02	0,13	0,50
2007	0,71	0,41	0,47	0,62	0,57	0,39	0,77	0,02	0,13	0,45
2008	0,64	0,34	0,42	0,60	0,53	0,37	0,64	0,02	0,11	0,40
2009	0,77	0,33	0,41	0,59	0,49	0,40	0,58	0,02	0,12	0,41
2010	0,74	0,26	0,37	0,58	0,42	0,37	0,53	0,02	0,12	0,37
2011	0,69	0,23	0,31	0,53	0,37	0,34	0,46	0,02	0,11	0,34
2012	0,80	0,24	0,28	0,50	0,34	0,33	0,46	0,02	0,12	0,34
2013	0,88	0,20	0,24	0,46	0,30	0,31	0,43	0,02	0,11	0,32

Kaynak : 2000-2013 yılları için United Nations Statistics-Commodity Trade Statistics Database, <http://comtrade.un.org/db/> 'den yararlanarak tarafımızdan hesaplanmıştır

Yapılan hesaplamalar sonucunda Türkiye'nin SITC 65 ürün grubunda G-L endeks değeri 0.50'den büyük çıkmış ve EİT düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. SITC 84 ürün grubunda ise, G-L endeks değerlerinin 0.50'den küçük olduğu diğer bir ifadeyle bu sektörde yapılan ticaretin endüstriler-arası ticaret şeklinde olduğu görülmüştür. SITC 65 grubunun alt ürün grupları itibariyle SITC 651(dokuma İplikleri) SITC 652(pamuklu dokumalar),SITC653(sentetik-suni elyaf tan dokuma), SITC 654 (pamuk, sentetik, suni elyaf dışı liflerden mensucat), ve SITC657(özel dokumalar ve bunlardan mamul eşya) ürün grubunda EİT oranının yüksek çıktığı görülmüştür.

Çin için yapılan analizde, Çin'in SITC 65 ürün grubunda G-L endeks değerinin 2006 yılına kadar 0.50'den büyük olduğu ancak 2006 yılından sonra hesaplanan G-L endeks değerinin 0.50'den küçük olduğu görülmüştür. SITC 84 ürün grubunda ise G-L endeks değerleri 0.50'den küçük olduğundan dolayı ticaretin yönü endüstriler-arası ticaret şeklinde gerçekleşmektedir. SITC 65 grubunun alt ürün grupları itibariyle, SITC 651(dokuma İplikleri), SITC 654(pamuk, sentetik, suni elyaf dışı liflerden mensucat) ürün grubunda EİT düzeyinin yüksek çıktığı görülmüştür.

7. Sonuç

Tekstil ve hazır giyim sektörü, ihracat ve üretimdeki yüksek payı nedeniyle oldukça önemli bir sektördür. Dünyada yaşanan gelişmeler nedeniyle sektörün rekabet gücü her geçen gün artmaktadır. Bu sektör gelişmekte olan iki ülke olan Türkiye ve Çin'in imalat sanayisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada, 2000-2013 yılları arasında Türkiye ve Çin'in tekstil sektörünün endüstri-İçi ticaret yapısı literatürde yaygın olarak kullanılan Grubel-Lloyd endeksi kullanılarak ölçülmüştür. Yapılan hesaplamalar sonucunda, Türkiye'nin SITC 65 ürün grubunda EİT düzeyinin yüksek olduğu, Çin'in ise SITC 65 ürün grubunda EİT düzeyinin azaldığını görülmüştür. SITC 84 ürün grubunda ise, Türkiye ve Çin'in ticaretinin endüstriler-arası ticaret şeklinde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Arslan, K. (2008). *Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası*, Müsiad, Araştırma Raporları, 1-160.
- Aydın, A. (2010). *Türkiye'nin Ticari Hizmetler Endüstri-İçi Ticareti*. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(2), 1-10.
- Aydoğdu, G. (2012). *Hazır Giyim ve Konfeksiyon Raporu*. Çukurova Kalkınma Ajansı Raporu, 1-34.
- Çakmak, Ö. (2006). *Türkiye ile Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere Arasında İmalat Endüstrisinde Endüstri-İçi Ticaretin Yapısı: 1991-2004*. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(1), 30-47.

- Çeştepe, H. (2012). *Türkiye'nin Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleriyle Ticaretinin Analizi*. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(2), 23-43.
- Çoban, O., Kök, R. (2005). *Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği, 1989-2001*. İktisat İşletme ve Finans, 20(228), 68-81.
- Dilber, İ. (2004). *Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü*. Yönetim ve Ekonomi, 11(2), 85-97.
- Erk, N., Tekgül, Y. (2001). *Ekonomik Entegrasyon ve Endüstri-İç Ticaret : Türkiye-AB Ülkeleri arasındaki Endüstri-İç Ticaretin Ölçülmesi ve Ticaret Tipinin Belirlenmesi*. METU International Conference on Economics V, 1-34.
- Erlat, G., Erlat H. (2003). *Measuring Intra-Industry and Marginal Intra-Industry Trade: The Case for Turkey*. Emerging Markets Finance and Trade, 39(6), 5-38.
- Erün, G. (2010). *Türkiye ile AB, Gıda ve Canlı Hayvan Sektörü Dış Ticaretinde Endüstri-İç Ticaret Analizi*. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(1), 71-78.
- Grubel, H., Lloyd, P. (1975). *Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products* London: MacMillan Press
- Kaya, A., Atış, A. (2007). *Türkiye Kimya Sanayi Endüstri-İç Ticaretinin Statik ve Dinamik Analizi: Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkeleri ,Rusya Federasyonu, Ukranya ve Çin*. Ege Akademik Bakış, 7(1), 251-291.
- Özçalık, M., Okur, A. (2013). *Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörlerinin Gümrük Birliği Sonrası AB-15 Ülkeleri Karşısındaki Rekabet Gücü*. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 205-223.
- Özkaya, H. (2010). *Tekstil Sektöründe Endüstri-İç Ticareti Etkileyen Faktörler Üzerine Ampirik Çalışma*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 136-157.
- Uzunoglu, H. (2008). *Türk Hazır Giyim ve Tekstil Sektörünün 2008 Yılı Rekabet Durumu*. Ar-Ge Bülteni, 23-27.
http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/turk_hazir_giyim_ve_tekstil_sektorunun_2008_ii_h_uzunoglu_26.04.2012%2020-25-02.pdf Erişim Tarihi :16.11.2014
- WTO, International Trade Statistics, 2013.
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its13_merch_trade_product_e.pdf. Erişim Tarihi : 16.09.2014
- Yener, Y. (2010). Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi. Marmara Üniversitesi, İİBF Dergisi, 29(2), 227-250.
- YurttanÇıkmaç, Ç. (2014). Türkiye'nin AB Pazarında Endüstri-İç Ticaret Açısından Avantajlı Olduğu Ürünlerin Belirlenmesi. C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi , 14(1), 1-22.
- UN Comtrade Database, <http://comtrade.un.org/data/>

Ek 1. SITC Rev.3'e Göre Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi

Sektörler		Sektörler	
SITC65	Tekstil ipliği, dokuma mensucat ilgili ürünler	SITC84	Hazır giyim ve aksesuarları
651	Dokuma İplikleri	841	Erkek giyim eşyası
652	Pamuklu dokumalar	842	Kadın giyim eşyası
653	Sentetik-suni elyaftan dokuma	843	Erkekler için örme giyim eşyası
654	Pamuk, sentetik, suni elyaf dışı liflerden mensucat	844	Kadınlar için örme giyim eşyası
655	-Poliester liflerden mensucat	845	Diğer giyim eşyası
656	Kordela, etiket, arma ve benzeri dokumalar	846	Külotlu çorap, çorap, soket, eldiven, şal, atkı vb.
657	Özel dokumalar ve bunlardan mamul eşya	848	Dokuma dışındaki materyalden mamul giyim eşyası
658	Dokunmuş hazır eşya		
659	Yer kaplamaları, halılar		

Kaynak : UN, Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE)